

A027

Egretta alba

(L., 1758)

Czapla biała

Rząd: brodzące, rodzina: czaplowate, podrodzina: czaple

Status występowania w Polsce

Gatunek ekspansywny, rozszerzający obecnie swój areal w Europie w kierunku północnym i powoli kolonizujący Polskę. Nielicznie gniazduje, spotykany w całym kraju i wyjątkowo zimujący.

Opis gatunku

Ptaka wielkości czapli siwej, ale smuklejszy, o dłuższej, esowato wygiętej szyi. Wymiary: długość ciała 85–100 cm, rozpiętość skrzydeł 140–170 cm, masa ciała 0,7–1,5 kg. Brak dymorfizmu płciowego. Ubarwienie całkowicie białe. W szacie godowej na grzbiecie występują wydłużone pióra, dziób jest czarny z żółtą nasadą, a nogi ciemne, z żółtymi lub cielistymi goleniami, czasami z czerwonym odzieniem w okresie lęgowym. W szacie spoczynkowej i młodocianej dziób jest żółty, a nogi żółtawobrzowe. Odzywa się twardym „krr-rrra”.

Możliwość pomyłki z innymi gatunkami

Od podobnie ubarwionej, również całkowicie białej czapli nadobnej *Egretta garzetta* (A026) jest wyraźnie większa oraz różni się od niej kolorem nóg, które u tego drugiego gatunku są czarne, z żółtymi palcami.

Biologia**Tryb życia**

Prowadzi dzienny tryb życia. Towarzyska, często przebywa z innymi czaplami, choć zwarte stada tworzy tylko w miejscach szczególnie obfitujących w pokarm.

Lęgi

Zazwyczaj gniazduje kolonijnie, często w towarzystwie innych gatunków czapli, choć może też gniazdownać samotnie. W Polsce stwierdzono lęgi zarówno w koloniach czapli siwej (np. w PN Ujście Warty), jak i poza nimi. Na lęgowiska przylatuje w marcu lub kwietniu. Gniazda zakłada w trzinach, na krzewach lub na drzewach, umieszczając je na różnej wysokości. Odbywa jeden lęg w sezonie. Znosi 3–5 niebieskawych jaj. Wysiadywanie trwa 25–26 dni. Młode początkowo siedzą w gnieździe, a potem przebywają w jego pobliżu. Osiągają lotność po 6–9 tygodniach. Wysiadywaniem i opieką rodzicielską zajmują się oboje rodzice.

Wędrowki

Gatunek migrujący, ale europejskie populacje odlatują na mniejsze dystanse niż w przypadku innych czapli. W okresie dyspersji polęgowej młode rozlatują się we wszystkich kierunkach, tworząc często znaczne koncentracje.

Zimowanie

Dawniej przypadki zimowania w Polsce zdarzały się wyjątkowo, ale od lat 90. XX w. zjawisko to stało się dość regularne, zwłaszcza w Polsce południowej, natomiast w północnej części kraju przypadki zimowania są ciągle wyjątkowe. Szczególnie częste są obserwacje grudniowe, które mogą dotyczyć spóźnionego odlotu. Z reguły zimują pojedyncze osobniki, choć ostatnio spotyka się także niewielkie stadka. Przebywają nad niezamarzniętymi rzekami, zbiornikami retencyjnymi i stawami rybnymi.

Pokarm

Żywi się różnicowanym pokarmem zwierzęcym, na który składają się zarówno zwierzęta wodne, np. ryby, płazy, gady, skorupiaki i owady, jak również zwierzęta lądowe, takie jak małe ssaki i ptaki, jaszczurki i owady. Żeruje, czatując w bezruchu na skraju wynurzonej roślinno-

ści wodnej lub wolno brodząc w płytkiej wodzie. Zwykle poluje samotnie, ale w miejscach dużej koncentracji pokarmu także stadnie.

Występowanie

Siedlisko

Czapla biała zasiedla różnego typu siedliska wodne: bagna, tereny zalewowe, obrzeża jezior i stawów hodowlanych, brzegi i ujścia rzek, bagna nadmorskie i zarośla namorzynów. W Polsce lęgi stwierdzono przede wszystkim w zaroślach wiklinowych na zbiornikach retencyjnych i w bagiennych dolinach rzecznych oraz w trzcinowiskach na stawach hodowlanych. Poza okresem lęgowym jest spotykana nad różnymi wodami, najliczniej na stawach hodowlanych i zbiornikach zaporowych, w bagiennych dolinach rzecznych, a także na terenach zalewowych, polach irygacyjnych i nad rzekami.

Siedliska z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, które mogą być istotne dla gatunku

1150 Zalewy i jeziora przy morskie (laguny)

3150 Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nymphaeion*, *Potamion*

Rozmieszczenie geograficzne

Czapla biała występuje kosmopolitycznie na wszystkich kontynentach, z wyjątkiem Antarktydy. W Europie gniazduje jeden z czterech podgatunków *E. a. alba*. Jego lęgowska znajdują się w środkowej i wschodniej Europie, środkowej i południowej Azji, natomiast zimowiska w basenie Morza Śródziemnego, w Afryce na południe od Sahary, nad Zatoką Perską, sięgając do południowych Chin i południowej Korei na wschodzie. Inne podgatunki, częściowo osiadłe, występują w Azji południowej i południowo-wschodniej, Australii, Afryce na południe od Sahary i na obu kontynentach amerykańskich.

Rozmieszczenie w Polsce

Do niedawna czapla biała zalatywała do Polski rzadko. Dopiero od drugiej połowy lat 70. częstość spotkań zaczęła wzrastać, a zjawisko to przybrało na sile w latach 90. Obecnie odwiedza nasz kraj regularnie, zwłaszcza w okresie lęgowym i wędrówki jesiennej, czyli od lipca do listopada. Czasem ptaki pozostają do pierwszych mrozów. W szczególnie dogodnych miejscach na południu i wschodzie Polski, np. w rejonie Zb. Goczałkowickiego, w dolinie Baryczy i Nidy czy na zbiornikach Siemianówka i Jeziorsko, dochodzi nawet do znacznych koncentracji liczących po kilkadziesiąt ptaków, a w niektóre lata zdarzają się naloty obejmujące znaczny obszar kraju i grupujące łącznie do 300–400 osobników. Najrzadsza jest w północnym pasie kraju. W okresie wiosennym, od końca marca do maja, pojawia się mniej licznie i zwykle nie tworzy większych koncentracji. W roku

2002 stwierdzono lęgi na 5 stanowiskach: na zb. Jeziorsko, w PN Ujście Warty, nad Biebrzą, na stawach w Młodzawach oraz na stawach w Górkach, w dolinie Nidy.

Status ochronny

Ochrona gatunkowa w Polsce: gatunek objęty ochroną ścisłą (Dz U z 2004 r. Nr 220, poz. 2237)

Status zagrożenia w Europie: S gatunek niezagrożony, którego status ochronny jest prawdopodobnie odpowiedni
BirdLife International: SPEC -

Dyrektywa Ptasia: Art. 4.1, załącznik I

Konwencja Berneńska: załącznik II

Porozumienie AEWA

Występowanie na obszarach chronionych

Dwa stanowiska lęgowe są chronione – w PN Ujście Warty i Biebrzańskim PN, inne stanowiska lęgowe nie są objęte żadną formą ochrony.

Rozwój i stan populacji

Europejska populacja lęgowa czapli białej oceniana jest na ok. 14 000–19 000 p. Największe liczebności lęgowe tego gatunku występują w Rosji (10 000–11 500 p.), na Ukrainie (1500–4000 p.) i na Węgrzech (1400–1500 p.). Ostatnio gatunek znajduje się w ekspansji, poszerzając areal lęgowy i zwiększając liczebność na wielu obszarach Europy.

Przypadki lęgów w kraju zostały poprzedzone licznymi zalotami czapli białych, pojawiających się we wszystkich porach roku. W Polsce gniazduje od roku 1997, gdy wykryto 3 p. lęgowe na Bagnach Biebrzańskich. Od roku 1998 przystępuje do lęgów w PN Ujście Warty. W roku 2002 stwierdzono lęgi na 5 stanowiskach – kolonię 18 gniazd wykryto na zb. Jeziorsko, 5 p. w PN Ujście Warty, pojedynczą parę nad Biebrzą oraz po 2 p. na stawach w Młodzawach i w Górkach, w dolinie Nidy. W sumie lęgowa populacja krajowa liczy ok. 28 p.

Największe jesienne koncentracje czapli białej znane są z okolic Wiślicy nad Nidą (ok. 350 os. w 2001), ze zb. Jeziorsko (ok. 180 os. w 2002), ze Zb. Włocławskiego (170 os. w 2000), ze stawów w Starzawie pod Przemyślem (89 os. w 2000), ze Zb. Goczałkowickiego (84 osobniki w 1998), ze zb. Siemianówka (68 os. w 2000), ze Zb. Nyskiego (do 50 os. w latach 2000–2001), ze stawów Stawno w dolinie Baryczy (44 osobniki w 1998) i ze stawów Łęczczok (41 os. w 1998).

Zagrożenia

Brak istotnych zagrożeń dla gatunku w Polsce ze względu na bardzo nieliczne występowanie.

Czapla biała może ponosić straty wynikające z traktowania jej jako szkodnika rybackiego tępionego na stawach

hodowlanych, gdzie liczebność czapli siwej jest redukowana poprzez odstrzał.

Propozycje odnośnie do zarządzania

W przypadku stwierdzenia stacjonarnych osobników czapli białej sugerujących możliwość gniazdowania, należy zapewnić spokój w potencjalnych miejscach lęgowych – zwłaszcza wczesną wiosną, w okresie przystępowania do lęgów, gdy ptaki są szczególnie wrażliwe na niepokojenie.

Propozycje badań

Należy zbadać:

- wybiórczość siedliskową;
- sukces rozrodczy w zależności od siedliska i sposobu gniazdowania;
- skład pokarmu w zależności od siedliska żerowania.

Monitoring

- coroczna rejestracja wszystkich stanowisk lęgowych;
- stała rejestracja wszystkich spotkań osobników tego gatunku na obszarze kraju.

Bibliografia

BAZA DANYCH OSO – NATURA 2000. Zakład Ornitologii PAN.
BAZA DANYCH POLSKIEGO ATLASU ORNITOLOGICZNEGO.
Zakład Ornitologii PAN.

- BEDNORZ J., KUPCZYK M., KUŹNIAK S., WINIECKI A. 2000. Ptaki Wielkopolski. Monografia faunistyczna. Poznań, 640 s.
- BETLEJA J. – dane niepublikowane.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL/EUROPEAN BIRD CENSUS COUNCIL. 2000. European bird populations: estimates and trends. BirdLife Conservation Series No. 10. Cambridge, 160 s.
- CRAMP S., SIMMONS K. E. L. (red.) 1983. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic. Vol. 1. Ostrich to Ducks. Oxford, 722 s.
- DYRZ A., GRABIŃSKI W., STAWARCZYK T., WITKOWSKI J. 1991. Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Wrocław, 526 s.
- del HOYO J., ELLIOTT A., SARGATAL J. (red.) 1992. Handbook of the Birds of the World. Vol. 1. Ostrich to Ducks. Barcelona, 696 s.
- JANISZEWSKI T., GLUBOWSKI M. 2002. Gniazdowanie czapli białej *Egretta alba* i ślepowrona *Nycticorax nycticorax* na zbiorniku Jezioro roku 2002. *Not. Orn.*, 43: 259–262.
- JONSSON L. 1998. Ptaki Europy i obszaru śródziemnomorskiego. Warszawa, 559 s.
- PUGACEWICZ E., KOWALSKI J. 1997. Pierwsze w 20. wieku lęgi czapli białej *Egretta alba* w Polsce. *Not. Orn.*, 38: 323–325.
- STAWARCZYK T. 1984. Pojawianie się czapli białej (*Egretta alba*) w Polsce w okresie powojennym. *Not. Orn.*, 25: 3–13.
- TOMIAŁOJĆ L. 1990. Ptaki Polski; rozmieszczenie i liczebność. Warszawa, 462 s.
- TOMIAŁOJĆ L., STAWARCZYK T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Wrocław, 870 s.
- WITKOWSKI J., ORŁOWKA B., RANOSZEK E., STAWARCZYK T. 1995. Awifauna doliny Baryczy. *Not. Orn.*, 36: 5–74.

Tadeusz Stawarczyk